

DEMOKRATIZACE V BĚLORUSKU?

Evropská unie i Spojené státy americké v říjnu pozastavily sankce vůči Bělorusku. Rozhodnutí bylo odůvodněno především propuštěním zbývajících politických vězňů, a představitelé Západu uspokojil i průběh říjnových prezidentských voleb. Nové číslo 14deníku si klade otázku, zda se situace v Bělorusku z hlediska dodržování lidských práv skutečně zlepšila.

Rada EU ve složení ministrů zahraničí členských států rozhodla 12. října, že s účinností od 31. října budou na čtyři měsíce pozastaveny sankce vůči Bělorusku. Tyto sankce byly dříve uvaleny jako reakce na prezidentské volby v roce 2010 a týkaly se na 200 jednotlivců a 18 podniků.

POLITIČTÍ VĚZNI

Volby v roce 2010 vyústily v pouliční protesty. Sedm tehdejších opozičních kandidátů bylo zatčeno, společně s několika stovkami občanských aktivistů a žurnalistů. Posledních šest politických vězňů bylo propuštěno letos 22. srpna, mezi nimi i někdejší prezidentský kandidát opozice Nikolaj

Statkevič. Propuštění politických vězňů samozřejmě přivítali představitelé běloruské opozice i mezinárodní instituce. Nemělo by však zapadnout, že prezidentská amnestie přišla právě den po termínu pro odevzdání 100 000 podpisů nutných pro kandidaturu v prezidentských volbách.

PREZIDENTSKÉ VOLBY 2015

Mezi 6. a 11. říjnem se konaly po 5 letech volby běloruského prezidenta. Nepřekvapivě je vyhrál Alexandr Lukašenko, který tak začal své páté funkční období. Podle oficiálních údajů Centrální volební komise obdržel 83,49 % hlasů. Volební účast dosáhla 86 %.

Voleb se účastnili 3 další kandidáti. Vůbec poprvé kandidovala žena, Taccjana Karatkevičová. Ta byla zároveň jedinou skutečně opoziční kandidátkou. Zbývajících dva kandidáti reprezentovali prorežimní strany a vůči Lukašenkovi se nevymezovali. Karatkevičová skončila jako druhá, se 4,42 %.

Mezinárodní pozorovatelé oceňovali klidný průběh voleb a vstřícný přístup běloruských úřadů k pozorovatelským misím. Ve srovnání s předchozími volbami tentokrát skutečně neprobíhaly protesty ani masové zatýkání opozice. O svobodných a demokratických volbách však nelze hovořit.

Hodnocení demokracie v Bělorusku

Skóre je uváděno na stupnici 1-7:

1 – nejvyšší známka demokratického vývoje; 7 – nejnižší známka demokratického vývoje

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Volební proces	7	7	7	6,75	6,75	7	7	7	7	7
Občanská společnost	6,75	6,5	6,5	6,25	6	6	6,25	6,5	6,5	6,5
Nezávislá média	6,75	6,75	6,75	6,75	6,5	6,75	6,75	6,75	6,75	6,75
Demokratické vládnutí (národní úroveň)	7	7	7	6,75	6,75	6,75	6,75	6,75	6,75	6,75
Demokratické vládnutí (lokální úroveň)	6,5	6,5	6,75	6,75	6,75	6,75	6,75	6,75	6,75	6,75
Nezávislost justice a spravedlnost	6,75	6,75	6,75	6,75	6,75	6,75	7	7	7	7
Korupce	6,25	6,25	6,25	6	6	6	6,25	6,25	6,25	6,25
Index demokracie	6,71	6,68	6,71	6,57	6,5	6,57	6,68	6,71	6,71	6,71

Zdroj: Freedom House, Nations in Transit

Pozorovatelé Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE/OSCE) kritizovali nejasná kritéria pro sestavování volebních komisí, netransparentní ověřování podpisů nutných pro registraci kandidátů či netransparentní vypořádání stížností. Především však ani letos neprobíhala žádná skutečná volební soutěž. Podle analýzy OBSE televize a rozhlas měsíc před volbami věnovaly 47 % politického vysílání prezidentu Lukašenkovi, 9 % Taccjaně Karatkevičové, po 7 % Sjarheji Hajdukevičovi a Nikolaji Ulakovičovi. Tištěná média se věnovala Lukašenkovi ve 34 % případů, Karatkevičové ve 14 % a zbývajícím dvěma kandidátům v 11 % případů. Zároveň bylo zaregistrováno, že řada zaměstnanců státních úřadů či podniků dělala ve své pracovní době kampaň ve prospěch prezidenta. Žádný z ostatních kandidátů tak neměl takové zdroje pro kampaň jako prezident Lukašenko.

STABILNÍ AUTORITATIVNÍ REŽIM

Přes pochvalné reakce na klidný průběh voleb, situace opozice v Bělorusku se nezlepšuje. Nadále dochází k preventivnímu zadržování některých občanů. Média sídlící v zemi slouží režimu a novinářům píšícím pro média se sídlem v zahraničí je zabraňováno v jejich práci. Např. nedostanou běloruskou akreditaci, přičemž pak mohou být stíháni za působení bez akreditace.

Americká nevládní organizace Freedom House každoročně hodnotí úroveň demokracie ve světě. Pravidelně vydává např. zprávu „Nations in Transit“, která monitoruje situaci v bývalých komunistických zemích východní Evropy a Eurasie. Bělorusko se v tomto hodnocení téměř neměně drží na příčkách konsolidovaných autoritativních režimů (společně s Ruskem a většinou států střední Asie). Míra svobody médií a internetu patří k nejhorším na světě. Ani letošní volby neukazují, že by se v tomto směru něco měnilo.

LEPŠÍ IMAGE

Prezidentu Lukašenkovi se ovšem v posledním roce daří zlepšovat image. V srpnu si vysloužil pozornost výrokiem, že v případě válečného útoku „by [Bělorusové] bojovali o každý kousek země“. Možnost útoku ze strany Ruska však vyloučil. Minsk hostil mírové rozhovory mezi Ukrajinou a ruskými separatisty a snaží se tak stát prostředníkem mezi Ruskem a Západem. Evropská unie zrušením sankcí novou přívětivou tvář ocenila. Neměla by však

rezignovat na požadavky na dodržování lidských práv. Tichý průběh voleb neznámá, že je vše v pořádku. Lukašenko, který je považován za nejbližšího spojence Vladimira Putina, není Evropě spolehlivým partnerem. Především je on, a celé Bělorusko, na Rusku zcela závislý.

Bělorusko

- Počet obyvatel: 9,6 mil.
- Rozloha: 207 600 km²
- Národnosti: Bělorusové (83,7 %), Rusové (8,3 %), Poláci (3,1 %), Ukrajinci (1,7 %), další (2,4 %)
- Úřední jazyky: ruština (70 %), běloruština (23 %)
- Náboženství: východní pravoslaví (80 %)
- HDP – per capita: 18 200 USD (v roce 2014)

Zdroj: World Factbook

Zdroje:

- Belarus Digest. *Editorial: Why the EU lifts Belarus sanctions*. 2. 11. 2015. Dostupné z: <http://belarusdigest.com/story/editorial-why-eu-lifts-belarus-sanctions-23611>
- CIA. *World Factbook: Belarus*. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bo.html>
- EurActiv. *EU lifts sanctions against Belarus*. 13. 10. 2015. Dostupné z: <http://www.euractiv.com/sections/europes-east/eu-lifts-sanctions-against-belarus-318438>
- Freedom House. Dostupné z: <https://freedomhouse.org>
- Freedom House. *Nations in Transit: Belarus*. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2015/belarus>
- OSCE. *International election observation mission: Republic of Belarus, Presidential election, 2015: Statement of preliminary findings and conclusions*. Dostupné z: www.osce.org/odihr/elections/belarus/191586?download=true
- Radio Free Europe/Radio Liberty. *Freed Belarusian Political Prisoner Arrives in Minsk*. 22. 8. 2015. Dostupné z: <http://www.rferl.org/content/belarus-lukashenka-pardons-political-prisoners-statkevich/27203272.html>
- Radio Free Europe/Radio Liberty. *Lukashenka vows aggressors against Belarus will 'Die by the sword'*. Dostupné z: <http://www.rferl.org/content/belarus-lukashenka-interview-aggressors-die-by-sword/27170588.html>

